

Antwoordnota

Ontwerp Erfgoedprogramma

Inhoud

Inleiding	2
Inspraakreacties	4
Moties en toezeggingen	37
Ambtshalve aanpassingen	37
Samenvatting van de aanpassingen in het Erfgoedprogramma	37

Inleiding

Op 30 januari 2019 is het ontwerp Erfgoedprogramma door Provinciale Staten vastgesteld.

Het ontwerp heeft gedurende 6 weken, van 15 februari tot en met 29 maart 2019, ter inzage gelegen. Daarnaast zijn de ontwerpen toegezonden aan alle betrokken overheidsorganen en belangenorganisaties (via de verzendlijst van de Erfgoedtafel). In deze antwoordnota wordt ingegaan op de ontvangen inspraakreacties en de hieruit voortvloeiende aanpassingen voor de plannen. Voorts worden in deze antwoordnota ook ambtshalve aanpassingen aangegeven die noodzakelijk zijn om enkele onjuistheden en onduidelijkheden in het ontwerp op te lossen.

Binnengekomen reacties:

	Organisatie	Datum brief	Registratienummer
1	Het Flevolands Archief	19/02/2019 en 20/02/2019	2383445 en 2383446
2	Batavialand	18/03/2019	2395808
3	AWN Flevoland	18/03/2019	2395952
4	Gemeente Almere	19/03/2019	2396616
5	Heemschut Flevoland	27/03/2019	2403426
6	Gemeente Lelystad	28/03/2019	2402685
7	Waterschap Zuiderzeeland	28/03/2019	2403167
8	Gemeente Dronten	28/03/2019	2403179
9	Gemeente Zeewolde	28/03/2019	2403204
10	Gemeente Noordoostpolder	29/03/2019	2404282
11	Gemeente Urk	22/05/2019	2429020
12	Netwerk Steunpunten Cultureel Erfgoed	10/07/2019	2450507

De reacties van de gemeente Urk en van het Netwerk Steunpunten Cultureel Erfgoed zijn formeel binnen gekomen na sluiting van de zienswijze periode maar worden toch meegenomen in deze antwoordnota gezien hun waardevolle inbreng.

Naast de formele ter inzage legging hebben we de ontwerpstukken ook informeel voorgelegd aan de gebiedspartners. Zij hebben de mogelijkheid gekregen om vanuit hun werkervaring te reageren op de ontwerpstukken. Ook opmerkingen of tips om tot verdere verbetering te komen, waren van harte welkom. Voor dit doel was er op 13 februari 2019 een Erfgoedtafel georganiseerd, waarbij de volgende organisaties aanwezig waren:

- Heemschut Flevoland
- AWN Flevoland
- Omgevingsdienst Flevoland, Gooi en Vechtstreek

Antwoordnota Ontwerp Erfgoedprogramma

- Het Flevolands Archief
- Batavialand
- Provinciaal Depot voor Bodemvondsten Flevoland (Batavialand)
- Steunpunt Archeologie en (jonge) Monumenten Flevoland (Batavialand)
- Land Art Flevoland
- Gemeente Almere
- Gemeente Lelystad
- Gemeente Noordoostpolder
- Gemeente Urk
- Centrum Amateurkunst Flevoland
- Museum Schokland

Van de volgende partijen zijn informele, ambtelijke reacties ontvangen.

- Waterschap Zuiderzeeland

Waar deze opmerkingen hebben geleid tot aanpassingen zijn deze opgenomen bij de ambtshalve aanpassingen.

Inspraakreacties

	Reactie	Reactie provincie	Wijziging van Erfgoedprogramma
	Indiener zienswijze: Het Flevolands Archief (HFA)		
A1	HFA spreekt waardering uit voor de wijze waarop het ontwerp erfgoedprogramma in samenhang en met betrokkenheid van de diverse spelers in het erfgoedveld is opgesteld.	Dank voor het compliment.	Nee
A2	HFA ziet een rol voor zichzelf daar de thema's uit de genoemde sporen A, B, C ook benoemd zijn in het Jaarplan HFA en dezelfde pijlers zijn waarin zij opereren. Regionaal Historische centra (RHC's) bewegen steeds meer naar expertisecentra met knooppuntfunctie toe, wat past bij de behoefte die in het ontwerp Erfgoedprogramma wordt geformuleerd.	We waarderen de rol die HFA voor zichzelf ziet en gaan graag in gesprek met HFA over de uitvoering van het Erfgoedprogramma.	Nee
A3	HFA mist in het ontwerp Erfgoedprogramma een duidelijk doelgroepenbeleid: voor wie doen we dit? Het lijkt nu enkel gericht op inwoners en partners. HFA vermoedt dat de ambitie groter is en dat we ons ook op nationaal en internationaal toerisme willen richten. We denken dat het stuk aan kracht wint als per spoor specifiek wordt aangegeven wie we willen bereiken.	Het erfgoedprogramma is inderdaad in eerste instantie gericht op inwoners en partners. Wij zien deze als de belangrijkste belanghebbenden en spelers waarmee wij het Erfgoedprogramma willen gaan uitvoeren. Bij sommige acties zullen we ook breder kijken naar nationaal en internationaal publiek. Vanuit erfgoed werken we echter nauw samen met het beleidsveld toerisme & recreatie en gebiedsbranding. Vanuit dit beleidsveld wordt met specifiek doelgroepenbeleid gewerkt.	Nee
A4	We vroegen ons af waarom binnen het thema Erfgoed van de toekomst geen sporen benoemd lijken te zijn. HFA vraagt zich daarnaast af wat de verhoudingen in prioritering (de zwaarte per thema) zijn.	Onder het thema Erfgoed van de Toekomst zijn de sporen inderdaad niet benoemd. Ze zijn daar minder voor de hand liggend omdat de acties die daarin benoemd zijn meerdere sporen raken. Wat betreft de verhouding in prioritering. De acties per spoor zijn gekozen omdat wij, samen met onze partners, hier een urgentie/prioriteit zien. Deze acties zijn dus al gefilterd op prioriteit.	Nee

	Reactie	Reactie provincie	Wijziging van Erfgoedprogramma
A5	Onder het thema De inpolderingsgeschiedenis, onder Spoor C, zouden we willen aanvullen: Zij bewaren het geheugen van Flevoland om de verbinding met de actualiteit en de toekomst te leggen. In navolging hiervan is een interessante ontwikkeling de Hotspotmonitor, waarbij belangrijke gebeurtenissen voor de maatschappij die leiden tot opvallende of intensieve interactie tussen overheid en burgers of tussen burgers onderling in het archief worden vastgelegd. Met het aanwijzen van de informatieobjecten selecteert de monitor ze voor blijvende bewaring. De hotspotmonitor resulteert in de identificatie en selectie van blijvend te bewaren informatie.	De toevoeging "om de verbinding met de actualiteit en de toekomst te leggen", gaan wij toevoegen in de tekst. De Hotspotmonitor is inderdaad een interessante ontwikkeling, waar we graag van op de hoogte gehouden willen worden.	Ja, de toevoeging "om de verbinding met de actualiteit en de toekomst te leggen" wordt toegevoegd bij de omschrijving van HFA.
A6	Een suggestie waarvan HFA denkt dat kan bijdragen aan het vergroten van acceptatie van het ontwerp en de benoemde ambitie, is het benoemen van de bijdrage aan economische waarde en de maatschappelijke relevantie van erfgoedbeleid.	Een goede suggestie. Wij kunnen de bijdrage van erfgoed aan economische waarde en de maatschappelijke relevantie wel benoemen tijdens het besluitvormingsproces, maar zullen de tekst hierop niet aanpassen.	Nee
A7	HFA zou heel graag binnen het ontwerp een nadruk willen leggen op de integraliteit en samenhang in beleving op niveau nationaal/regionaal. Door de digitale ontwikkelingen is de blik van burgers op de wereld verruimd maar tegelijkertijd wordt steeds nadrukkelijker gezocht naar verbondenheid met het lokale, regionale en nationale verleden. Nationale geschiedenis is regionale geschiedenis en visa versa. De archieven van de Zuiderzeewerken en de Deltawerken laten zien hoe landelijke en regionale ontwikkelingen onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Dit besef en de bijbehorende ambitie zouden we graag opgenomen zien in het ontwerp.	Het brede perspectief hebben wij niet expliciet benoemd in het Erfgoedprogramma, maar het spreekt voor zich dat de geschiedenis van Flevoland onlosmakelijk is verbonden met de geschiedenis van Nederland. De provincie is ontstaan uit een rijksproject. Het voorliggend Erfgoedprogramma zet op allerlei fronten in op integraliteit en inclusiviteit. Echter wij zien geen aanleiding om dit verder te expliciteren.	Nee
A8	Tot slot willen we graag de beleefde meerwaarde van de erfgoedtafels benoemen, waar we ook graag in de toekomst als HFA bij aan willen blijven sluiten, een prima initiatief!	Dank voor het compliment, wij waarderen uw aanwezigheid bij de erfgoedtafels.	Nee

Antwoordnota Ontwerp Erfgoedprogramma

	Reactie	Reactie provincie	Wijziging van Erfgoedprogramma
Indiener zienswijze: Batavialand			
B1	Batavialand in Lelystad is verheugd over het ontwerp erfgoedprogramma van de provincie Flevoland, Erfgoed van de toekomst. Met grote waardering is kennis genomen van de rol die de provincie voor zichzelf én erfgoedorganisaties ziet als onmisbare schakel in de zorg voor het erfgoed. Batavialand onderschrijft de uitgangspunten van het ontwerp erfgoedprogramma.	Dank voor het compliment en steunbetuiging.	Nee
B2	Wij zijn blij met de brede veelomvattende definitie die de provincie Flevoland hanteert bij erfgoed. Naast archeologie, archieven, cultuurhistorie, musea en monumenten, neemt u nadrukkelijk ook cultuurlandschap, immaterieel en mobiel erfgoed, landschapskunst en museale collecties op. Dit zijn voor Batavialand allemaal bekende terreinen van erfgoed die karakter en identiteit geven aan Flevoland én, bij een goede erfgoedzorg, ook bijdragen aan een aantrekkelijk verblijfsklimaat voor bewoners en bezoekers.	Wij waarderen uw bemoediging en gaan graag in gesprek met Batavialand over de uitvoering van het Erfgoedprogramma.	Nee
B3	Het spreekt ons aan dat u bewoners en de plaatselijke gemeenschap vooral zelf de erfgoedwaarde wil laten duiden en daarbij als provincie voornemens bent om ter ondersteuning hiervan instrumenten te bieden om het erfgoed te definiëren, te waarderen en uit te dragen. Co-creatie is een hoog goed. Uit ervaring weten wij echter ook dat meedoen en meedenken bij een zo inhoudelijk thema als het erfgoed alleen werkt als mensen voldoende geïnformeerd zijn over de cultuurhistorie en het bijzondere erfgoed van hun omgeving. Batavialand beschikt voor Flevoland over deze inhoudelijke informatie en kennis, en wil deze graag delen en u helpen bij kennisoverdracht.	Helaas zal deze activiteit bij de voorgenomen keuze in het coalitieakkoord voor het middelste ambitieniveau niet worden uitgevoerd.	Nee

	Reactie	Reactie provincie	Wijziging van Erfgoedprogramma
B4	<p>Batavialand onderschrijft de uitgangspunten van het Erfgoedprogramma. Wij denken dat wij op alle onderdelen van het erfgoedprogramma veel voor Flevoland te bieden hebben, op gebied van Behoud en bescherming van het erfgoed, Publieksbereik en ontsluiting, Kennisvermeerdering en kennisdeling.</p> <p>De medewerkers van Batavialand hebben niet alleen kennis over onderwerpen Inpolderingen en Zuiderzeeverleden, maar bewegen ook op de terreinen Erfgoed van de toekomst, Iconen van vernieuwing en experiment en Het landschap in de ondergrond. Batavialand werkt veelal samen met universiteiten.</p>	Dank voor de steunbetuiging. Zoals gezegd gaan wij graag in gesprek met Batavialand over de uitvoering van het Erfgoedprogramma.	Nee
B5	<p>Batavialand wil graag in gesprek gaan met de provincie over het ombouwen van het Steunpunt Archeologie en (jonge) Monumenten tot een expertiseteam, met name in relatie tot de brede expertise die Batavialand ter beschikking heeft.</p>	Wij zullen zeker met Batavialand in gesprek gaan over het ombouwen van het Steunpunt Archeologie en (jonge) Monumenten tot Expertiseteam en het traject Kennis en kunde in de regio.	Nee
B6	<p>Ten slotte willen wij opmerken dat het stellen van prioriteiten bij de uitvoering van een erfgoedprogramma wellicht noodzakelijk kan zijn, maar dat dit naar onze mening nooit mag inhouden dat dit een risico oplevert dat in de tussentijd waardevol erfgoed wordt verwaarloosd. Indien wij het noodzakelijk vinden zullen wij u daarom altijd ook ongevraagd over het erfgoed van Flevoland adviseren.</p>	Wij nemen uw waarschuwing ter harte en zijn hier waakzaam op. De Erfgoedtafels zijn ook juist bedoeld om dit soort risico's te signaleren. In het Erfgoedprogramma stellen we dat als nieuwe vormen buiten de erfgoedthema's vallen wij daar ruimte voor kunnen creëren. Bovendien zullen wij elke vier jaar met onze partners de prioriteiten binnen de erfgoedthema's opnieuw in kaart brengen.	Nee
Indiener zienswijze: AWN Flevoland			
C1	<p>Wij als AWN Flevoland vinden het gepresenteerde Ontwerp Erfgoedprogramma bijzonder positief en het geeft ons vertrouwen in de toekomstige samenwerking met alle betrokken partijen.</p>	Dank voor het compliment en het vertrouwen.	Nee

	Reactie	Reactie provincie	Wijziging van Erfgoedprogramma
C2	Naar ons inzicht ontbreekt nog het volgende: Het vroeg-middeleeuwse cultuurlandschap wordt niet/nauwelijks benoemd.	Het klopt dat het vroegmiddeleeuws cultuurlandschap niet als zodanig is benoemd. Het is tijdens de gesprekken die wij hebben gevoerd met het veld niet naar boven gekomen als een prioriteit waar een specifieke actie aan verbonden moest worden. Wel is er ruimte voor het vroegmiddeleeuwse cultuurlandschap binnen het erfgoedthema Landschap in de ondergrond en zal het een plek krijgen op de Cultuurhistorische waardenkaart. Wij zullen naar aanleiding van uw zienswijze het vroegmiddeleeuws cultuurlandschap wel in het Erfgoedprogramma specifiek benoemen omdat het een periode is die in Flevoland veelal over het hoofd wordt gezien.	Ja, het vroegmiddeleeuws cultuurlandschap zal specifiek worden benoemd onder het erfgoedthema Landschap in de ondergrond.

	Reactie	Reactie provincie	Wijziging van Erfgoedprogramma
Indiener zienswijze: Gemeente Almere			
D1	<p>Allereerst willen wij onze waardering uitspreken voor de wijze waarop u het proces voor de totstandkoming van het Erfgoedprogramma heeft georganiseerd. In aanloop naar de totstandkoming van het programma zijn door u verschillende 'Erfgoedtafels' georganiseerd. Deze erfgoedtafels waren bedoeld voor input voor het nieuwe Erfgoedprogramma. De provincie heeft hiermee sterk ingezet op co-creatie met vrijwilligers en spelers uit het erfgoedveld. Wij willen u complimenteren met de wijze waarop u die input heeft verwerkt in vijf overkoepelende erfgoedthema's. Deze thema's zijn actueel en omvatten de essentie van het erfgoed van Flevoland. Met name op het gebied van Publieksbereik en Ontsluiting toont de provincie een hoog ambitieniveau. Dat scenario ondersteunen we van harte omdat we in Almere deze weg ook zijn ingeslagen.</p>	<p>Dank voor het compliment en steunbetuiging.</p>	<p>Nee</p>
D2	<p>Op de AMK (Archeologische Monumenten Kaart) staan terreinen die door het rijk en de provincie zijn aangewezen als 'terreinen met een (hoge) archeologische waarde'. In het Erfgoedprogramma heeft u aangekondigd om de kaart verder te ontwikkelen en te beheren. Ook heeft u aangekondigd om hier zogenaamde instructieregels aan te koppelen, vooruitlopend op de Omgevingswet. Wij willen u erop attenderen dat binnen onze gemeente de begrenzing van sommige AMK-terreinen achterhaald is (verkeerde locatie, onderzoek, voortschrijdend inzicht). Wij verzoeken u om de begrenzingen aan te passen voordat u hier instructieregels aan koppelt.</p>	<p>Wij waarderen dat u ons hierop wijst en zullen zorgvuldig kijken naar de begrenzing van de AMK-terreinen alvorens wij de mogelijkheid van instructieregels hieraan koppelen.</p>	<p>Nee</p>
Indiener zienswijze: Heemschut Flevoland			

	Reactie	Reactie provincie	Wijziging van Erfgoedprogramma
E1	<p>Het initiatief voor het erfgoedprogramma wordt door Heemschut Flevoland alleszins gewaardeerd. Heemschut beschouwt het erfgoedprogramma als een essentieel middel voor het in standhouden van en nog te maken Flevolands erfgoed, zowel naar het verleden, naar de toekomst als in het heden. Wat het heden betreft: erfgoed is ten opzichte van andere belangen vaak kwetsbaar. Het is daarom goed dat er een kader is, in de vorm van een erfgoedprogramma.</p> <p>De structurering van het programma loopt via vijf thema's, drie sporen en mondt uit in concrete acties. Dit is een strakke, goed toetsbare aanpak.</p>	Dank voor uw waardering.	Nee
E2	<p>Er is waardering voor de blijvende samenspraak met het 'veld'; Heemschut Flevoland wil hierin participeren. Wel bestaat de indruk, dat hetgeen de professionele organisaties in de afgelopen jaren hebben gepresteerd, beter gewaardeerd en gekend mag worden in het provinciale beleid.</p>	<p>Wij hopen dat met de Erfgoedtafels een basis is gelegd om over en weer beter kennis te nemen van wat alle partijen in Flevoland doen op het gebied van erfgoed en uiteindelijk ook meer in gezamenlijkheid te kunnen optrekken.</p>	Nee
E3	<p>Heemschut Flevoland ervaart in de praktijk dat niet alle Flevolandse gemeenten zich in voldoende mate bekommeren om het gemeentelijke erfgoed, soms met negatieve gevolgen voor het erfgoed. De provincie legt de provinciale ambitie hoog maar de verantwoording laag. Dat levert de vraag op hoe zich dit verhoudt met de provinciale ambitie. Hoe kijkt de provincie aan tegen het gemeentelijk erfgoedbeleid? Is er inzicht in wat de gemeenten doen? Doen de gemeenten voldoende, ook in de zin van de komende Omgevingswet? Als dit niet voldoende is, moet dan sprake zijn van stimuleren of van andere middelen? Graag ziet Heemschut dat de provincie ook een duidelijke paragraaf opneemt in haar erfgoedvisie inzake het gemeentelijk erfgoedbeleid.</p>	<p>De provincie legt de verantwoordelijkheid voor de zorg voor het erfgoed zo laag mogelijk, dat is ook zo vanuit huidige wetgeving geregeld en zal in het kader de Omgevingswet nog meer het uitgangspunt zijn. Binnen de staatsrechtelijke autonomie zijn de Flevolandse gemeenten vrij om hun beleid op het gebied van erfgoed naar eigen inzicht op te stellen. Met het Erfgoedprogramma wil de provincie de gemeenten inspiratie en ondersteuning bieden voor het ontwikkelen van erfgoedbeleid en de uitvoering van hun wettelijke taken. Hiertoe wordt ook een Expertiseteam voorgesteld en een traject Kennis en kunde in de regio. Het Expertiseteam is juist bedoeld om de overheden in Flevoland te ondersteunen bij het verankeren van erfgoed in hun beleid en uitvoering volgend op de implementatie van de Omgevingswet.</p>	<p>Ja, verduidelijking van de paragraaf over het Expertiseteam. De achtergrond/aanleiding van de oprichting hiervan en hoe de route daarnaar toe zien: in samenspraak met medeoverheden.</p>

	Reactie	Reactie provincie	Wijziging van Erfgoedprogramma
		<p>De provincie houdt vinger aan de pols door middel van de uitvoering van het Interbestuurlijk Toezicht.</p> <p>Wij zien geen aanleiding om nieuwe paragraaf op te nemen over gemeentelijk erfgoedbeleid, wel om de paragraaf over het Expertiseteam en het traject Kennis en kunde in de regio te verduidelijken.</p>	
E4	<p>In Flevoland doen zich ontwikkelingen voor, al dan niet als gevolg van een provinciale keuze, die in meer of mindere mate effect hebben op het Flevolandse erfgoed. Om wat te noemen: verdichting in steden en van woonwijken, verduurzaming woningvoorraad, asbestsanering, energietransitie, nieuwe woningbouwlocaties. Hoe krijgt erfgoed, waaronder ook wordt begrepen de ruimtelijke kwaliteit, een plek in deze beleidstrajecten? Wij zien deze aspecten graag verder uitgewerkt.</p>	<p>Juist voor de ontwikkeling die u schetst en de positie van erfgoed daarin wordt het Expertiseteam opgericht. Binnen de Omgevingsvisie FlevolandStraks is Het Verhaal van Flevoland als kernopgave benoemd. De essentie van deze opgave is dat de eigenheid van Flevoland behouden blijft en wordt ingezet bij nieuwe ontwikkelingen. Erfgoed is één van de aspecten van de eigenheid van Flevoland. Wij zien een rol voor een Expertiseteam om vroegtijdig bij grootschalige ontwikkelingen te adviseren over hoe de eigenheid of wel de kernkwaliteiten van Flevoland kunnen worden meegenomen naar de toekomst en ingezet om de toekomst vorm te geven.</p>	Ja, zie E3.
E5	<p>De passage over het expertteam levert veel onduidelijkheid op. Als er wat veranderd moet worden, wat is dan het probleem, waar is de analyse? Als er een expertteam komt, wat is daar beter aan, wat wordt de bevoegdheid, hoe is de samenstelling?</p>	<p>Wij merken uit de reactie van meerdere zienswijzen dat het Expertiseteam nog veel vragen oproept. Wij zullen in het Erfgoedprogramma de alinea over deze actie verduidelijken, maar geven daarbij wel mee dat wij zelf daar ook nog geen duidelijk beeld van hebben, juist omdat wij dit Expertiseteam samen met onze partners willen gaan vormgeven en wij dit traject nog moeten in gaan. Wij hopen dat Heemschut Flevoland hierbij wil meedenken aan de inrichting van het Expertiseteam.</p>	Ja, zie E3.

	Reactie	Reactie provincie	Wijziging van Erfgoedprogramma
E6	Aandacht is nodig voor musea. Ze vormen geen onderdeel van het erfgoedprogramma, noch is er een museumvisie. Flevoland heeft enkele musea die nauw gerelateerd zijn aan het eigen erfgoed en die het waard zijn aandacht en steun te krijgen. Een voorbeeld is Museum Nagele dat geen ondersteuning uit overheidsmiddelen krijgt.	De provincie heeft geen museumvisie opgesteld omdat wij tot op heden alleen met Batavialand een structurele subsidierelatie onderhouden. Dit is het museum dat voor de gehele provincie de ontstaansgeschiedenis vertelt en de bijbehorende erfgoedcollecties beheert. Andere musea die het erfgoed van Flevoland beleefbaar maken, kunnen aanspraak maken op provinciale subsidie op basis van projectaanvragen.	Nee
E7	Aandacht voor afstemming. Ambities van Batavialand en Waterloopbos/Natuurmonumenten overlappen elkaar als het gaat om de presentatie van de inpolderingshistorie. Hoe kijkt de provincie aan tegen deze kwestie?	Het is aan de organisaties zelf om deze afstemming te regelen. Wij denken dat de manier van presenteren en unieke eigenschappen van Batavialand en Waterloopbos, andere invalshoeken van de inpolderingsgeschiedenis belichten, elkaar complementeren en zo ook een ander publiek kunnen aantrekken. Wij zijn niet van mening dat zij elkaar beconcurreren. Wij hopen dat de organisatie van de Erfgoedtafels ook bijdraagt aan producten die elkaar wederzijds versterken.	Nee
E8	Welke rol spelen verenigingen in Flevoland die zich bezighouden met de historie of anderszins een relatie hebben met het erfgoed?	In het Erfgoedprogramma is er ook aandacht voor vrijwilligers, in verenigingsverband, die betrokken zijn bij het erfgoed. De provincie heeft waardering voor hun inzet en wil graag in gesprek gaan met hen om te zien of wij hen kunnen steunen.	Nee
E9	Benoem herdenkingserfgoed. Dan gaat het om Rotterdamse Hoek, oorlogsvliegers en vliegtuigwrakken, Bos der Onverzettelijken en begraafplaatsen. Het is een middel om erfgoed in het beleid en voor het publiek concreter te maken.	Herdenkingserfgoed is van belang, wij zien jaarlijks de belangstelling voor herdenken en WOII sites groeien. Het is echter niet naar boven gekomen als een erfgoedthema waar nu urgentie of prioriteit aan gegeven moet worden en daarom niet opgenomen in het Erfgoedprogramma. De provincie is wel betrokken bij het incidentele project van de berging van de Stirling in Almere,	Nee

	Reactie	Reactie provincie	Wijziging van Erfgoedprogramma
		vanwege de omvang en complexiteit. Daarnaast kijkt de provincie hoe zij invulling zal geven aan het themajaar 75 jaar vrijheid.	
E10	Aandacht voor het voortbestaan van kerkgebouwen. Wat is het belang van religieus erfgoed voor de provincie met oog op de erfgoedvisie? Het onderwerp is alleszins actueel. We wijzen er hier op dat Erfgoedvereniging Heemschut in 2019 het project 'Kerkenvisie' is gestart.	Wij zien geen provinciale rol voor het religieus erfgoed van Flevoland specifiek. Het is niet als een erfgoedthema met urgentie en/of prioriteit naar voren gekomen in het proces voorafgaand aan het Erfgoedprogramma. De gemeenten zijn vrij om een kerkenvisie in samenspraak met kerkeigenaren op te stellen. De provincie kan hierin faciliteren door de contacten met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed te leggen die hiervoor middelen en handreikingen beschikbaar heeft.	Nee
E11	Het landschap van Flevoland is bedacht, gemaakt en heeft een functie; het is bij uitstek Flevolands erfgoed en uniek voor Nederland. Gekozen is door de provincie om een aparte landschapsvisie te ontwikkelen. Heemschut Flevoland vraagt hierin om het landschap op basis van de ontwerpprincipes te waarderen en aanvreten en verrommeling te voorkomen.	Wij nemen uw standpunt voor kennisgeving aan en zullen deze aan de collega's doorspelen die zich bezig houden met het proces om te komen tot een Landschapsvisie.	Nee
Indiener zienswijze: Gemeente Lelystad			
F1	Lelystad wil haar zorgen uiten om de ombouw van het Steunpunt naar een Expertiseteam. Ten behoeve van archeologie (in het kader van toetsing ruimtelijke ontwikkelingen) maakt de gemeente vaak gebruik van de adviezen van het Steunpunt Archeologie en Monumenten Flevoland. Het steunpunt is in vergelijking met commerciële adviseurs onafhankelijk, omdat de commerciële adviseurs ook ingehuurd kunnen worden door ontwikkelaars. Bij inhuur commerciële bureaus voor toetsing kan dit een conflict van belangen opleveren. Gaat het in te richten Expertiseteam ook	Met het creëren van een Expertiseteam wil de provincie stimuleren dat archeologie en monumenten integraal worden meegenomen bij ruimtelijke transformatieprocessen en niet langer sectoraal worden benaderd. Hiermee inspelend op de komende Omgevingswet. Het Expertiseteam is er om vooraf in processen onafhankelijk te adviseren op strategisch niveau en niet om achteraf plannen te toetsen. Daarnaast is de provincie voornemens, zoals in het Erfgoedprogramma staat, een traject op te zetten	Ja, verduidelijking van de paragraaf over het Expertiseteam. De achtergrond/aanleiding van de oprichting hiervan en hoe de route daarnaar toe zien: in samenspraak met medeoverheden (zie E3). En verduidelijking van de paragraaf over het traject Kennis en kunde in de regio.

	Reactie	Reactie provincie	Wijziging van Erfgoedprogramma
	deze onafhankelijke adviesfunctie ten behoeve van gemeenten uitoefenen?	om de kennis en kunde in de regio te vergroten en te verduurzamen. Dit ter ondersteuning van de gemeenten bij de uitvoering van hun wettelijke taken op het gebied van (archeologische) monumentenzorg. Binnen dit laatst genoemde traject wil de provincie ook samen met de gemeenten mogelijke oplossingen verkennen voor de gevoelde behoefte om een deel van de inhoudelijke gemeentelijke taken buiten de eigen organisatie onder te brengen. Ter verduidelijking, het past niet in de opdracht aan het Steunpunt Archeologie en Monumenten om commerciële taken uit te voeren.	
F2	Gemeenten hebben een eigen bevoegdheden met betrekking tot het erfgoedbeleid. De gemeentelijke erfgoedcommissies worden op grond van de erfgoedverordeningen en verordeningen voor de erfgoedcommissie door de colleges benoemd. Het in te richten Expertiseteam krijgt volgens het Ontwerp Erfgoedprogramma ook de taak om onder andere overheden - dus niet uitsluitend de provincie - gevraagd en ongevraagd op het gebied van erfgoed te adviseren. Daarmee begeeft het Expertiseteam zich ook op het terrein van de gemeentelijke erfgoedcommissies. Dit roept bij ons een aantal vragen op. Wat is de status van het Expertiseteam? Betekent dit dat het Expertiseteam ook gemeenten op het gebied van monumentenbeleid gaat adviseren? Hoe verhoudt dit advies zich met de wettelijke aanwijzingsprocedure en de taken van de gemeentelijke erfgoedcommissies? Door wie wordt het Expertiseteam benoemd en aan wie legt ze verantwoording af? En hoe verhoudt deze adviesrol zich tot het interbestuurlijk toezicht dat de provincie op dit onderwerp uitvoert?	De provincie wil in samenspraak met de gemeenten en waterschap het Expertiseteam opzetten. Dat betekent dat samen bepaald gaat worden wat het takenpakket, de bevoegdheden, verantwoording en inbedding zal zijn. Inderdaad is het niet wenselijk dat de taken van het Expertiseteam overlappen met de taken van een gemeentelijke erfgoedcommissie. Bij het vormgeven van het Expertiseteam zullen wij ervoor waken dat deze geen invloed op het interbestuurlijk toezicht dat de provincie uitvoert.	Ja, zie E3.

	Reactie	Reactie provincie	Wijziging van Erfgoedprogramma
F3	In het Ontwerp Erfgoedprogramma komt het Nationaal Restauratiefonds niet ter sprake. Het Nationaal Restauratiefonds verstrekt alleen subsidies aan eigenaren van monumenten indien het fonds een relatie heeft met de provincie. De provincie Flevoland heeft geen relatie met het Nationaal Restauratiefonds. Dit betekent dat particuliere eigenaren van o.a. gemeentelijke monumenten geen aanvraag kunnen doen bij dit fonds voor bijdragen in onderhoud van de monumenten. Nu het aantal monumenten in de provincie toeneemt, kan het een overweging zijn om als provincie ook deel te nemen aan het Nationaal Restauratiefonds om ook op deze wijze bij te dragen aan het behoud van het Verhaal van Flevoland. Dit verbreedt tevens het draagvlak voor de aanwijzing van monumenten bij de particuliere eigenaren.	De provincie Flevoland heeft eerder ervoor gekozen om de provinciale subsidies voor onderhoud van rijks- en gemeentelijke monumenten niet bij het Restauratiefonds onder te brengen, maar zelf uit te voeren vanwege het geringe aantal te verwachten aanvragen. Inmiddels is gebleken dat jaarlijks maar weinig aanvragen binnenkwamen en het daarbij geringe bedragen betrof. In het ontwerp Erfgoedprogramma is daarom voorgesteld om subsidies voor onderhoud van rijks- en gemeentelijke monumenten niet uit te breiden naar nieuwe monumentengemeenten maar in het geheel te stoppen. Alle eigenaren van zowel rijks- als gemeentelijke monumenten, ongeacht welke provincie, kunnen een laagrentende hypotheek aanvragen bij het Restauratiefonds.	Nee
Indiener zienswijze: Waterschap Zuiderzeeland			
G1	Allereerst willen wij u complimenteren met uw initiatief voor een Erfgoedprogramma. Het ontwerp oogt volgens ons volledig en ambitieus. U zet in op behoud in gezamenlijkheid.	Dank voor het compliment.	Nee
G2	Waterschap Zuiderzeeland heeft deze inzet voor erfgoed al mogen ervaren in onze samenwerking rondom het Watererfgoed in de Noordoostpolder. Dat initiatief heeft geleid tot de recent ondertekende Intentieverklaring 'Watererfgoed in de Noordoostpolder: samen het verhaal levend houden'.	Inderdaad een waardevolle samenwerking die wij graag willen doorzetten door onder ander uitbreiding van het project WaterErfgoed naar de overige polders in Flevoland.	Nee
G3	De wijze waarop u uw erfgoedprogramma uitwerkt kan gevolgen hebben voor de mate waarin wij als waterbeheerder functies in het beheergebied kunnen faciliteren. Ambities in behoud van erfgoed en archeologie zijn begrensd door de mogelijkheden in het waterbeheer. Waterschap Zuiderzeeland vraagt daarom vroegtijdige betrokkenheid bij de uitwerking van de cultuurhistorische	Wij zijn doordrongen van het feit dat behoud en beheer van erfgoed en archeologie afhankelijk is op vele fronten van de mogelijkheden in het waterbeheer. Wij zullen uiteraard vroegtijdig het Waterschap betrekken bij de uitwerkingen van de genoemde acties.	Nee

	Reactie	Reactie provincie	Wijziging van Erfgoedprogramma
	waardenkaart en landschapsvisie, en bij de herdefiniëring van de PArK gebieden.		
G4	Het Steunpunt Archeologie en Jonge Monumenten is in de afgelopen jaren een waardevolle ondersteuning voor ons gebleken. Bij de vernieuwing van deze steunfunctie willen wij uw aandacht vragen voor de bijzondere positie van watererfgoed, zodat dit onderdeel voldoende belicht blijft.	De provincie draagt ook het watererfgoed een warm hart toe en gaat een vervolg geven aan dit project. Wij begrijpen dat met het ombouwen van Het Steunpunt Archeologie en Jonge Monumenten een vertrouwd aanspreekpunt dreigt weg te vallen. Wij zullen er voor zorg dragen dat dit met het Expertiseteam en met het traject Kennis en kunde in de regio wordt ondervangen.	Nee
G5	U wilt de komende periode op diverse platforms samenwerken voor het behoud van het erfgoed van de toekomst. Hier willen we graag aan meewerken. Waterschap Zuiderzeeland zal hierin, mede ingegeven vanuit belang en beschikbare capaciteit, steeds afwegen waar wij het beste onze input kunnen leveren.	Met begrip voor uw beschikbare capaciteit, vinden wij het zeer waardevol dat u met ons mee wil denken over de verdere uitvoering van het Erfgoedprogramma. Daarvoor dank.	Nee

	Reactie	Reactie provincie	Wijziging van Erfgoedprogramma
Indiener zienswijze: Gemeente Dronten			
H1	Met de provincie zijn wij van mening dat Flevoland bijzonder is. Flevoland heeft een unieke ontstaansgeschiedenis en kent opmerkelijk erfgoed. Er zijn dus goede redenen om aandacht te besteden aan het provinciale erfgoed en goede redenen voor een erfgoedprogramma waarin wordt beschreven hoe het erfgoed kan worden ontsloten en bekend gemaakt.	Goed om te horen dat wij elkaar hierin kunnen vinden.	Nee
H2	Bij de promotie van het provinciale erfgoed kan Flevoland weliswaar als één gebied worden gezien, maar we willen toch benadrukken dat binnen het 'verhaal van Flevoland' ieder deelgebied en iedere gemeente ook een eigen verhaal kent. De deelgebieden zijn verschillend en wij zien die verschillen juist als een kracht. Door de diversiteit is het verhaal van Flevoland extra boeiend.	Wij onderschrijven de verschillen tussen de verschillende deelgebieden en gemeenten. Vanuit de provincie hebben wij slechts overkoepelende erfgoedthema's gedefinieerd en vandaaruit een programma met actiepunten opgesteld. Daarbinnen zien wij alle ruimte om de diversiteit een stem te geven.	Nee
H3	Wij onderschrijven ook de opvatting van de provincie dat erfgoed moet worden gezien als een dynamisch bezit. We willen erfgoed niet onder een glazen stolp plaatsen om er nooit meer aan te komen. Nee, als we erfgoed willen gebruiken als een inspiratiebron voor het heden en voor de toekomst, dan moet het verhaal over onze geschiedenis een levendig verhaal zijn, met ruimte voor verandering en vernieuwing. De gewenste dynamiek bepaalt mede de wijze waarop we met ons erfgoed om willen gaan.	Fijn dat wij de uitgangspunten voor de omgang met erfgoed delen.	Nee

	Reactie	Reactie provincie	Wijziging van Erfgoedprogramma
H4	<p>Een punt van zorg is de onduidelijkheid over het ambitieniveau van de provincie. Wij begrijpen dat er nog geen besluit is genomen over het budget dat de provincie voor het erfgoedprogramma beschikbaar heeft, maar een gevolg hiervan is, dat het onduidelijk blijft welke onderdelen van het programma in uitvoering zullen worden genomen. In onze ogen doet dit afbreuk aan de intenties die in het document worden uitgesproken.</p> <p>Nu we niet weten welke onderdelen van het programma overeind blijven, is het lastig om een reactie te geven.</p>	<p>Wij hebben getracht de verschillen tussen de ambitieniveaus met het schema te verduidelijken door daarin de actiepunten die komen te vervallen bij de keuze voor een lager ambitieniveau rood te kleuren en oranje voor actiepunten die dan met minder inzet worden uitgevoerd.</p>	Nee
H5	<p>In de bijlage met ambitieniveaus, die bij het erfgoedprogramma is gevoegd, zien we dat er weinig prioriteit wordt gegeven aan het (digitaal) ontsluiten van de kennis over het erfgoed. Wij denken dat dit onderdeel een hogere prioriteit mag krijgen. Ook het publieksbereik mag van ons een hogere prioriteit krijgen.</p>	<p>U stelt dat (digitale) ontsluiting van de kennis over het erfgoed en publieksbereik een hogere prioriteit mogen krijgen. Inmiddels is het duidelijk dat er gekozen wordt voor het midden scenario voor wat betreft het ambitieniveau.</p> <p>Dat betekent onder andere dat het actiepunt met betrekking tot Open Data project met aangepaste inzet wordt uitgevoerd. Ook het actiepunt Publieksbereik bij gravend onderzoek zal met aangepaste inzet worden uitgevoerd. Het maken van een publieksplan bij opgravingen van scheepswrakken komt geheel te vervallen, omdat het maken van een onderzoeksagenda en daaruit voortvloeiende opgravingen ook zijn vervallen.</p> <p>Acties die wij wel voornemens zijn uit te voeren die ontsluiting en publieksbereik voor ogen hebben, zijn: Erfgoedpop-up's, subsidie voor vrijwilligers organisaties en het ontwikkelen van een cultuurhistorische waardenkaart.</p> <p>Daarnaast ondersteunen wij organisaties die ontsluiting en publieksbereik hoog in het vaandel hebben zoals Batavialand.</p>	Nee

	Reactie	Reactie provincie	Wijziging van Erfgoedprogramma
H6	<p>Het tweede punt van zorg betreft de taakverdeling tussen de verschillende bestuurslagen. In het ontwerp erfgoedprogramma wordt de aandacht voor erfgoed breed geschilderd. Tegelijk zijn de wettelijk taken van de provincie bij erfgoedonderwerpen relatief smal. De gemeenten hebben eigen taken en bevoegdheden. Zo heeft de gemeente Dronten bijvoorbeeld een monumentencommissie die de gemeente adviseert over de aanwijzing van gemeentelijke monumenten. In het ontwerp erfgoedprogramma is sprake van een Expertiseteam dat “gevraagd en ongevraagd” advies kan geven over erfgoed in Flevoland. Onduidelijk is in hoeverre het Expertiseteam hierbij op het terrein van de gemeenten zal komen.</p> <p>Wij denken dat een onafhankelijk erfgoedadviseur nuttig kan zijn, maar we zijn nadrukkelijk niet voor een partij die zich als ‘belanghebbende’ kan gaan mengen in procedures die onder verantwoordelijkheid van de gemeente worden uitgevoerd.</p>	<p>Met het creëren van een Expertiseteam wil de provincie stimuleren dat archeologie en monumenten integraal worden meegenomen bij ruimtelijke transformatieprocessen en niet langer sectoraal worden benaderd. Hiermee inspeland op de komst van de Omgevingswet. Het Expertiseteam is er om vooraf in processen onafhankelijk te adviseren op strategisch niveau. Het is de intentie van de provincie om in samenspraak met gemeenten en waterschap het Expertiseteam op te zetten. Het is inderdaad niet wenselijk dat taken van het Expertiseteam overlappen met een gemeentelijke monumentencommissie.</p>	<p>Ja, verduidelijking van de paragraaf over het Expertiseteam. De achtergrond/aanleiding van de oprichting hiervan en hoe de route daarnaar toe zien: in samenspraak met medeoverheden (zie E3).</p>
H7	<p>Het derde punt ligt in het verlengde van het vorige. Met de komst van de Omgevingswet (verwacht 2021) zal er veel veranderen in de wettelijke taken en bevoegdheden van de verschillende bestuursorganen. De Omgevingswet krijgt in het ontwerp erfgoedprogramma weinig tot geen aandacht. Dat lijkt ons een gemiste kans. De komst van de Omgevingswet biedt de provincie en gemeenten een gelegenheid om verschillende erfgoedaspecten in onze leefomgeving op elkaar af te stemmen. We vinden dat bij uitstel een onderwerp voor een provinciaal erfgoedprogramma.</p>	<p>Met het Expertiseteam wil de provincie juist zorg dragen dat erfgoed een volwaardige plek krijgt in de integrale belangenafwegingen, in lijn met taken en bevoegdheden van de verschillende bestuursorganen op grond van onder meer de komende Omgevingswet.</p>	<p>Ja, zie E3</p>

	Reactie	Reactie provincie	Wijziging van Erfgoedprogramma
H8	Als vierde punt vinden we het opvallend dat de provincie weinig aandacht schenkt aan het erfgoedbeleid van diverse gemeenten. De gemeenten in Flevoland zijn actief bezig met hun gemeentelijk beleid. Het zou mooi zijn als de provincie daar bij zou aansluiten, maar het gemeentelijk beleid vinden we in het ontwerp erfgoedprogramma niet terug.	Wij zijn ons er van bewust dat de gemeenten in Flevoland een eigen erfgoedbeleid hebben ontwikkeld. Wij zien ook veel verschillen tussen de gehanteerde aanpakken. Wij zien geen reden om het erfgoedbeleid van de individuele gemeenten te benoemen in het Erfgoedprogramma. Wij hopen met de Erfgoedtafel een platform te hebben gecreëerd om beleid en praktijk uit te wisselen tussen overheden, erfgoed professionals, gebiedspartners en vrijwilligers. Wij zullen wel verduidelijken in het Erfgoedprogramma dat wij met het programma willen aansluiten bij gemeentelijke erfgoedbeleid, deze versterken en verder opbouwen.	Ja, verduidelijken dat wij met het Erfgoedprogramma willen aansluiten bij gemeentelijke erfgoedbeleid, deze versterken en verder opbouwen.

	Reactie	Reactie provincie	Wijziging van Erfgoedprogramma
H9	<p>We lezen in het erfgoedprogramma dat het Steunpunt Archeologie en Monumenten Flevoland gaat verdwijnen. In de plaats daarvan komt er een Expertiseteam. Welke gevolgen dit heeft voor de gemeenten is ons niet duidelijk. Het steunpunt adviseert ons nu incidenteel over een plan van aanpak voor archeologisch onderzoek dat bij de gemeente is ingediend. Wordt deze rol overgenomen door het Expertiseteam?</p>	<p>Nee, deze rol wordt niet overgenomen door het Expertiseteam. Het Expertiseteam is er om vooraf in processen onafhankelijk te adviseren op strategisch niveau en niet om achteraf plannen te toetsen.</p> <p>Het toetsen van plannen van aanpak voor archeologisch onderzoek behoort tot de gemeentelijke taken en niet tot de steunpunttaken. Het is aan de gemeenten om te bepalen of zij deze taak (intern) uitvoeren of hiervoor (externe en/of gezamenlijke) ondersteuning inkopen of inhuren.</p> <p>De provincie wil de gemeenten ondersteunen bij het verkennen van mogelijkheden op dit vlak. Om deze reden wordt in het Erfgoedprogramma het traject Kennis en kunde in de regio voorgesteld, met als doel om de ondersteuning van de gemeenten bij de uitvoering van hun taken op het gebied van de (archeologische) monumentenzorg te versterken. Hierbij willen wij tevens mogelijke oplossingen verkennen voor de gevoelde behoefte om een deel van de inhoudelijke gemeentelijke taken buiten de eigen organisatie onder te brengen.</p>	<p>Ja, zie E3</p> <p>En verduidelijking van de paragraaf over het traject Kennis en kunde in de regio (zie F1).</p>
H10	<p>Het ontwerp erfgoedprogramma maakt niet duidelijk hoe het Expertiseteam zal zijn samengesteld. Welke specialisten of disciplines zullen in het team zijn vertegenwoordigd? Wie kan er een advies vragen aan het Expertiseteam en met welke vragen kan men het team benaderen?</p>	<p>Het idee voor het Expertiseteam is geboren vanuit de opgave Het Verhaal van Flevoland uit de omgevingsvisie FlevolandStraks. Wij willen een bovensectoraal team dat in ieder geval kennis heeft van cultureel erfgoed, landschap en ruimtelijke kwaliteit. De verdere invulling van het Expertiseteam, positionering, opdracht etc. willen wij in samenspraak met de gemeenten en het waterschap opstellen.</p>	<p>Ja, zie E3</p>

	Reactie	Reactie provincie	Wijziging van Erfgoedprogramma
H11	Het ontwerp erfgoedprogramma is geschreven vanuit de ambities voor het erfgoed. Hierdoor blijft onderbelicht welke relaties erfgoed heeft met andere onderwerpen, zoals toerisme, onderwijs en economie. Komt daar bij de verdere uitwerking van het erfgoedprogramma meer aandacht voor?	Het Erfgoedprogramma is een uitwerking van de opgave Het Verhaal van Flevoland en is daarin al verweven met landschap en gebiedsbranding. Daarnaast is het erfgoedbeleid organisatorisch ingebed binnen het beleidsveld Cultuur waardoor het logische verbanden heeft met onderwijs/cultuureducatie. Uiteraard zal bij de verdere uitwerking van het Erfgoedprogramma over de eigen grenzen heen worden gekeken.	Nee
H12	Het ontwerp erfgoedprogramma noemt "right tot challenge" model als voorbeeld van een aanpak waarbij inwoner taken van gemeenten kunnen overnemen. Niet duidelijk is, nu het erfgoedprogramma alleen de taken van gemeenten noemt, waarom de provincie dit model wil gaan onderzoeken. Wij gaan er van uit dat de provincie aansluiting zal zoeken bij de ruimte die de gemeenten zelf zien voor participatiemodellen.	Bij de uitwerking van dit idee willen wij in ieder geval de gemeenten betrekken. Wij stellen voor dit model gezamenlijk te onderzoeken, niet om het meteen in de praktijk toe te passen, maar om mogelijke instrumenten te onderzoeken en handreikingen op te stellen die waar toepasbaar gemeenten vervolgens zelf kunnen inzetten.	Nee
H13	In het ontwerp erfgoedprogramma is niet duidelijk voor welke periode het erfgoedprogramma zal gelden. Ook is niet duidelijk of de bedragen in het financieel overzicht bedragen zijn voor de gehele periode van het erfgoedprogramma of per jaar.	Het Erfgoedprogramma heeft in principe een onbepaalde looptijd. Wel stellen we een cyclus voor, waarin we elke vier jaar de prioriteiten binnen de erfgoedthema's opnieuw in kaart brengen. Waar nodig stellen we de acties bij. De bedragen in het financieel overzicht zijn per jaar.	Ja. Het financieel overzicht wordt aangepast aan het gekozen ambitieniveau.
H14	Laatste vraag betreft het verdere tijdspad. Wanneer wordt het erfgoedprogramma vastgesteld? Wanneer wordt er een keuze gemaakt in ambities en acties?	Het Erfgoedprogramma wordt eind 2019 vastgesteld. Verwachte datum van vaststelling: 18 december. Binnen het coalitieakkoord 2019-2023 Flevoland: Ruimte voor de toekomst, is gekozen voor het midden scenario. Bij het vaststellen van het Erfgoedprogramma vindt definitieve besluitvorming plaats over de ambitie.	Nee

	Reactie	Reactie provincie	Wijziging van Erfgoedprogramma
Indiener zienswijze: Gemeente Zeewolde			
J1	<p>Onder het erfgoedthema Erfgoed van de toekomst is aangegeven dat het Steunpunt Archeologie en (jonge) Monumenten Flevoland (SAMF) wordt omgezet naar een Expertiseteam. In de tekst worden geen concrete taken van het Expertiseteam gegeven, dit is nog onduidelijk, waarschijnlijk zal het schaalniveau van de taken abstracter worden. Aangegeven is dat een deel van de basistaken van het SAMF verdwijnt, met name concrete taken zoals het beoordelen van onderzoeken. Het gevaar bestaat dat dit juist ten koste gaat van de cultuurhistorie. Op lokaal niveau zijn nog niet altijd de kennis, kwaliteit en middelen hiervoor aanwezig, zoals op het gebied van archeologie. Bij een gemeente als Zeewolde zit de kennis over cultuurhistorie nog in de ontwikkelfase. Cultuurhistorie is soms nog onderbelicht waardoor er verkeerde afwegingen kunnen worden gemaakt. Verzocht wordt dat de provincie ook de uitvoerende taken op zich blijft nemen.</p>	<p>Wij merken uit de reactie van meerdere zienswijzen dat het Expertteam nog veel vragen oproept. Wij zullen in het Erfgoedprogramma de alinea over deze actie verduidelijken, maar geven daarbij wel mee dat wij zelf ook nog geen duidelijk beeld hebben, juist omdat wij dit Expertteam samen met onze partners willen gaan vormgeven en wij dit traject nog moeten in gaan. Wij begrijpen dat op lokaal niveau nog niet altijd de kennis, kwaliteit en middelen aanwezig zijn om cultuurhistorie volwaardig mee te nemen in ontwikkelingen zoals de Omgevingswet voorschrijft. Daarom stellen wij in het Erfgoedprogramma voor om een deel van de middelen van de steunfunctie in te zetten om kennis en kunde in de regio te bevorderen. Dit traject willen wij gezamenlijk met de gemeenten en het waterschap vormgeven. Het is niet de bedoeling, nu niet en in de toekomst niet, dat de provincie de uitvoering van de wettelijke taken op het gebied van de (archeologische) monumentenzorg overneemt van de gemeenten. Binnen het traject willen wij mogelijke oplossingen verkennen voor de gevoelde behoefte om een deel van de inhoudelijke gemeentelijke taken buiten de eigen organisatie onder te brengen.</p>	<p>Ja, zie E3. En toelichtingen traject Kennis en kunde in de regio.</p>

	Reactie	Reactie provincie	Wijziging van Erfgoedprogramma
J2	Onder het erfgoedthema Erfgoed van de toekomst staat dat de provincie gaat onderzoeken of en hoe Right to Challenge als participatiemodel kan worden gestimuleerd en ingezet bij herbestemming van cultuurhistorisch waardevolle objecten. Afgevraagd wordt hoe de provincie dat ziet en wat de rol van de gemeenten daarbij is.	Bij de uitwerking van dit idee willen wij in ieder geval de gemeenten betrekken. Wij stellen dit voor te onderzoeken, niet om meteen in de praktijk toe te passen, maar om mogelijke instrumenten te onderzoeken en handreikingen op te stellen die waar toepasbaar gemeenten vervolgens zelf kunnen inzetten.	Nee
J3	Eveneens onder het erfgoedthema Erfgoed van de toekomst geeft de provincie aan dat ze jaarlijks meerdere erfgoedpop-ups willen organiseren. Dit juichen wij toe. Onder andere in Zeewolde is het bewustzijn voor het erfgoed van de omgeving nog niet groot. Dit is een goede manier om dat bewustzijn te vergroten en 'leefbaar' te maken. Het kan bijvoorbeeld over een intergemeentelijk onderwerp worden gehouden waardoor de intergemeentelijk samenwerking goed wordt benut.	Dank voor het enthousiasme over dit onderwerp. Wij zullen bij de organisatie van de erfgoedpop-up's onze partners betrekken.	Nee
J4	Onder het erfgoedthema Erfgoed van de toekomst staat dat de provincie een nieuwe cultuurhistorische waardenkaart ontwikkelt op participatieve wijze. Wij gaan er van uit dat dit ook in nauw overleg met gemeenten zal plaatsvinden. De Eemvallei is bijvoorbeeld ook van cultuurhistorische waarde. De provincie wil de cultuurhistorische waarden verankeren in ruimtelijk beleid en regelgeving. Dit moet het bestaand gebruik van de gronden, zoals de agrarische productie, niet in de weg staan. Overleg over een goede balans tussen cultuurhistorie en bestaand en toekomstig gebruik van belang.	Bij het opstellen van nieuwe cultuurhistorische waardenkaarten willen we een brede groep Flevolandse betrekken, ook de gemeenten. Bestaand gebruik en bestaande afspraken zullen daarbij worden meegewogen.	Nee

	Reactie	Reactie provincie	Wijziging van Erfgoedprogramma
J5	Onder het erfgoedthema Zuiderzeeverleden wordt gesproken over hoe wordt omgegaan met scheepswrakken. Zoals in de tekst aangegeven, is Flevoland onlosmakelijk verbonden met het Zuiderzee-verleden. Vermeld is dat scheepswrakmarkeringen op innovatieve wijze worden vernieuwd. Naar onze mening zijn er mogelijkheden om de verhalen over scheepswrakken nog beter in beeld te brengen door middel van nieuwe technieken (onder andere Virtual Reality). In het ontwerp programma wordt nog niet gesproken over de inzet van die technieken. Op die manier gaan de verhalen meer 'leven' wat het draagvlak voor cultuurhistorie verhoogt.	Wij proberen inderdaad met vernieuwende technieken het verleden voor een breed publiek tot leven te wekken. Zo hebben we tijdens de erfgoedpop-up's in het voorjaar 2018 ook gebruik gemaakt van Virtual Reality om bezoekers te laten "afduiken" naar een scheepswrak voor de kust van Urk. Wij zullen in de komende periode deze en andere technieken verder verkennen.	Nee
J6	Onder het erfgoedthema Het landschap in de ondergrond is vermeld dat de provincie PARK-gebieden, de archeologische Top 10-locaties en de aardkundige sterlocaties herdefinieert. Gesteld is dat voor AMK-terreinen en aardkundig waardevolle gebieden de provincie instructieregels zal opstellen. Wij gaan er vanuit dat dit in nauw overleg zal gaan met de betrokken gemeenten.	Uiteraard zullen wij hierbij alle belanghebbenden betrekken.	Nee
Indiener zienswijze: Gemeente Noordoostpolder			

	Reactie	Reactie provincie	Wijziging van Erfgoedprogramma
K1	<p>Ten eerste spreken wij onze verbazing uit over het feit dat het eerste Nederlandse door UNESCO erkende en internationaal bekende Werelderfgoed, Schokland, in uw visie niet als zodanig genoemd wordt. Schokland wordt slechts eenmaal genoemd, als voormalig eiland en dat dat ons er aan herinnert dat we op de zeebodem wonen en werken. We vertrouwen erop dat u dit herstelt, immers aan de uniciteit en de waarden van deze plek zijn daarmee geen recht gedaan binnen uw visie. Wellicht heeft de vanzelfsprekendheid van de erfgoedstatus ertoe geleid dat deze in uw Erfgoedprogramma is vergeten. In onze ogen geeft de internationale status van Schokland ook het overige erfgoed in Flevoland een extra waarde.</p>	<p>Het is inderdaad een gemis dat het UNESCO werelderfgoed Schokland als zodanig niet is genoemd. Het Erfgoedprogramma is in eerste instantie geschreven vanuit de redenatie wat we anders en of meer gaan doen. Onze bijdrage aan het behoud en bekendheid geven aan het werelderfgoed Schokland zal niet wijzigen. Wij gaan door met onze inzet vanuit verschillende opgaven zoals Nieuwe Natuur, Restauratie Rijksmonumenten, Monitoring Bodemdaling en Monitoring staat van onderhoud Monumenten, Recreatie en Toerisme.</p> <p>Wij zullen in het Erfgoedprogramma dit unieke erfgoed van Flevoland bij naam en toe naam noemen en onze inzet vanuit het erfgoedbeleid daarvoor.</p>	<p>Ja. Onze inzet voor werelderfgoed Schokland nogmaals bevestigen.</p>
K2	<p>Daarnaast werd ons niet duidelijk wat de keuze voor een lager ambitieniveau concreet betekent. In uw programma geeft u drie ambitieniveaus aan. U wilt voor de maximale ambitie gaan. Maar om die te verwezenlijken moet er bij de definitieve besluitvorming, na de provinciale verkiezingen, ook een besluit worden genomen over extra financiële middelen. Een keuze voor een lager ambitieniveau heeft tot consequentie dat een aantal acties uit het Erfgoedprogramma niet of met minder inzet zullen worden uitgevoerd. Uit het schema wordt wel duidelijk wat bij een lager ambitie niveau wel, minder of niet gedaan wordt, maar niet wat dit concreet inhoudt. Daarom kunnen wij daar voor wat betreft veel onderdelen niet specifiek op ingaan, terwijl het wel veel vragen en zorg oproept.</p>	<p>Alle actiepunten zijn op een abstract niveau omschreven. De concrete invullingen willen wij samen met onze partners nader uitwerken. Wij zullen daarvoor ook met de gemeente Noordoostpolder het gesprek aan gaan. Wij hopen dan uw vragen te kunnen beantwoorden en zorgen weg te nemen.</p> <p>Inmiddels is het duidelijk dat met het nieuwe coalitieakkoord Flevoland: Ruimte voor de toekomst is gekozen voor het midden scenario. De definitieve keuze over het ambitieniveau wordt gemaakt bij de vaststelling van het Erfgoedprogramma.</p>	<p>Nee</p>

	Reactie	Reactie provincie	Wijziging van Erfgoedprogramma
K3	<p>Wij zijn blij dat u de karakteristieken van Flevoland waardeert en wilt koesteren maar wel op een zodanige manier dat het dynamische karakter van de provincie behouden blijft. Flevoland is, zoals u terecht stelt, het resultaat van durf, experiment en vernieuwing. Dit vormt voor een belangrijk deel de identiteit van Flevoland. Dat u de eigenheid als inspiratiebron wilt gebruiken bij nieuwe ontwikkelingen, sluit onder andere goed aan bij onze structuurvisie en de DNA rapporten over de dorpen van Noordoostpolder en Emmeloord.</p>	<p>Goed om te horen dat wij deze visie op erfgoed en de omgang daarmee delen.</p>	Nee
K4	<p>Wel vragen wij aandacht voor het waarderen van het unieke karakter van elke gemeente (eenheid in verscheidenheid). Flevoland is de jongste provincie van Nederland. Maar niet alles is jong. Zo bestaan Urk en Schokland al veel langer. En kent Noordoostpolder weer andere karakteristieken dan de rest van Flevoland, bijvoorbeeld een andere manier van verkavelen.</p>	<p>Uiteraard is het van belang om maatwerk te blijven leveren voor de verschillende polders van Flevoland. Wij zullen bij de uitwerking van het Erfgoedprogramma daar aandacht aan geven.</p>	Nee

	Reactie	Reactie provincie	Wijziging van Erfgoedprogramma
K5	<p>Daarnaast vragen wij u om nog eens goed naar de taken en verantwoordelijkheden van de verschillende overheden te kijken. En hoe staat uw erfgoedprogramma in het algemeen in verhouding tot de nieuwe omgevingswet en de veranderingen die dit met zich mee brengt? Ook geeft u bijvoorbeeld aan een expertiseteam in te willen zetten. Dit team adviseert gevraagd en ongevraagd over erfgoed. Hoe staat dit in verhouding tot gemeentelijke bevoegdheden en verantwoordelijkheden?</p> <p>Daarnaast is het ons niet duidelijk welke basistaken van het Steunpunt gaan vervallen. We kunnen ons indenken dat u in het licht van de Omgevingswet gaat voor een expertiseteam. U geeft aan dat u het steunpunt daar wilt onderbrengen, maar niet in zijn huidige vorm. U geeft aan middelen te willen inzetten om kennis en kunde te bevorderen in de regio. Onduidelijk is waar u deze middelen voor wilt in zetten.</p>	<p>Wij merken uit de reactie van meerdere zienswijzen dat het Expertteam nog veel vragen oproept. Wij zullen in het Erfgoedprogramma de alinea over deze actie verduidelijken, maar geven daarbij wel mee dat wij zelf ook nog geen duidelijk beeld hebben, juist omdat wij dit Expertiseteam samen met onze partners willen gaan vormgeven en wij dit traject nog moeten in gaan. Het is natuurlijk niet de bedoeling dat het Expertiseteam treedt in de gemeentelijke bevoegdheden en verantwoordelijkheden. Het idee is dat met het creëren van een Expertiseteam gestimuleerd wordt dat archeologie en monumenten integraal worden meegenomen bij ruimtelijke transformatieprocessen en niet langer sectoraal worden benaderd. Hiermee inspelend op de komende Omgevingswet. Het Expertiseteam is er om vooraf in processen onafhankelijk te adviseren op strategisch niveau.</p> <p>Wij begrijpen dat op lokaal niveau niet altijd de kennis, kwaliteit en middelen aanwezig zijn om cultuurhistorie volwaardig mee te nemen in ontwikkelingen zoals de Omgevingswet voorschrijft. Daarom stellen wij in het Erfgoedprogramma voor om een deel van de middelen voor het steunpunt in te zetten om kennis en kunde in de regio te bevorderen. Dit willen wij gezamenlijk met de gemeenten en het waterschap vormgeven. Daarmee willen wij bereiken dat de basistaken van de steunfunctie op een andere wijze worden uitgevoerd.</p>	<p>Ja, zie E3. En toelichtingen traject Kennis en kunde in de regio.</p>

	Reactie	Reactie provincie	Wijziging van Erfgoedprogramma
K6	<p>In het erfgoedprogramma missen we de link met gemeentelijk beleid. Bij veel gemeenten is al veel over (archeologisch) erfgoed opgeschreven. Onze gemeente heeft bijvoorbeeld recent nieuw archeologie beleid vastgesteld. En we hebben uitgebreide documentatie (en beleid) ten aanzien van de cultuurhistorische waarden in zijn geheel binnen de gemeente (archeologie, cultuurlandschap en gebouwen). Wij roepen u op deze kennis te gebruiken bij het traject dat u in wilt gaan. Onder andere bij het maken van de cultuurhistorische waardenkaart. Ook geeft u aan te "kijken hoe we gemeenten kunnen helpen een eigen monumentenlijst op te zetten". Gemeente Noordoostpolder heeft al een eigen monumentenlijst.</p>	<p>Wij zijn ons er van bewust dat de gemeenten in Flevoland een eigen erfgoedbeleid hebben ontwikkeld. Wij zien ook veel verschillen tussen de verschillende aanpakken. Wij zien geen reden om het erfgoedbeleid van de individuele gemeenten te benoemen in het Erfgoedprogramma. Wij hopen met de Erfgoedtafel een platform te hebben gecreëerd om beleid en praktijk uit te wisselen tussen overheden, erfgoed professionals, gebiedspartners en vrijwilligers. Wel zullen wij in het Erfgoedprogramma verduidelijken dat wij met het programma willen aansluiten bij gemeentelijke erfgoedbeleid, deze versterken en verder opbouwen.</p> <p>De provincie Flevoland weet heel goed dat de gemeente Noordoostpolder een vooruitstrevend erfgoedbeleid heeft en voorop loopt met de aanwijzing van monumenten. Bij de uitvoering van de verschillende acties uit het Erfgoedprogramma benutten we uiteraard wat reeds bestaat. Eén van de doelen is kennisuitwisseling: informatie te bundelen en breed beschikbaar te maken, zodat ook iedere gemeente daar naar wens of behoefte uit kan putten.</p>	<p>Ja, verduidelijken dat wij met het Erfgoedprogramma willen aansluiten bij gemeentelijke erfgoedbeleid, deze versterken en verder opbouwen.</p>

	Reactie	Reactie provincie	Wijziging van Erfgoedprogramma
K7	<p>Uw keuze om subsidies voor onderhoud monumenten af te bouwen vinden wij geen goed idee. En wel om drie redenen: Uw keuze helpt niet bij het behoud van monumenten; Zo staan we als gemeenschap voor een aantal grote opgaven zoals energietransitie en klimaatadaptie. Voor eigenaren van monumenten is het waarschijnlijk dat het verduurzamen van hun gebouw, gezien hun status, meer extra kosten met zich meebrengt dan het duurzamer maken van andere gebouwen. Ook is het bijvoorbeeld bij religieus erfgoed de vraag of eigenaren de kosten voor restauratie en onderhoud kunnen opbrengen. Daarnaast geeft u aan in te willen zetten op behoud en bescherming.</p> <p>Uw keuze onderschrijft onzes inziens niet het Rijksbeleid; Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap geeft in haar brief "Erfgoed telt", juist aan dat religieus erfgoed, agrarische monumenten en groene monumenten extra aandacht nodig hebben. Ook geeft zij aan dat monumenten waarvan de economische waarde niet direct duidelijk is, een toekomst verdienen.</p> <p>Uw keuze stimuleert uw andere keuze "kijken we hoe we gemeenten kunnen helpen een eigen monumentenlijst op te zetten" en Spoor A "behoud en bescherming" bij thema 3 niet; Als gemeente Noordoostpolder hebben we al een gemeentelijke monumentenlijst. Op dit moment denken we na over het toevoegen van monumenten om de lijst een representatieve weergave van ons erfgoed te laten zijn. Subsidies van andere overheden helpen hierbij.</p>	<p>De provincie heeft de keuze gemaakt het monumentenbeleid uit 1995, en aangescherpt in 2011 niet te continueren. Dat betekent dat er geen matchingssubsidie meer mogelijk is voor onderhoud van gemeentelijke en rijksmonumenten in de gemeenten Noordoostpolder en Urk. Wel matched de provincie de rijks gelden voor de restauratie van rijksmonumenten die de provincie verdeeld.</p>	Nee
K8	<p>U laat beeldmateriaal door burgers en hun gemeenschappen als "crowd sourcing" beschrijven en gebruiken. We begrijpen dit vanuit uw visie dat erfgoed van de inwoners is. Maar vragen ons af of er nog iemand is die dit controleert op "juistheid". Informatie via het web wordt vaak als waarheid beschouwd. Het zou zonde zijn als verkeerde verhalen over Flevoland op deze manier een eigen leven gaan leiden.</p>	<p>Alle acties uit het Erfgoedprogramma willen wij gezamenlijk oppakken met onze partners. Bij dit actiepoint om via crowd-sourcing beeldmateriaal te laten beschrijven zien wij een belangrijke rol voor Het Flevolands Archief, waar veel expertise aanwezig is.</p>	Nee

	Reactie	Reactie provincie	Wijziging van Erfgoedprogramma
K9	Het verzamelen van documenten en stukken is een taak van het Flevolands Archief, die zij in opdracht doet van u, in samenwerking met gemeenten. U geeft aan dat u documenten en stukken van pioniers en hun nakomelingen wilt opsporen voor het te laat is. Wij vragen u om dit goed met de verantwoordelijke organisaties af te stemmen.	Uiteraard willen wij dit in samenspraak met de verschillende partijen oppakken.	Nee
K10	Wij hebben een suggestie voor PARk- gebieden. U geeft aan de PARk-gebieden te willen herdefiniëren, zodat deze in lijn komen met omgevingswaarden in de nieuwe cultuurhistorische waardenkaart. De regelgeving van PARk-gebieden loopt via bestemmingsplannen. Onze suggestie is, om in plaats van te herdefiniëren, de gemeentes te stimuleren deze gebieden zelf aan te wijzen.	De regelgeving van PARk-gebieden loopt inderdaad in beginsel via bestemmingsplannen, maar is ook onderdeel van de provinciale Omgevingsverordening Flevoland. Het gaat hier om een provinciaal belang, zoals die binnen het provinciaal Omgevingsprogramma is opgenomen, dat wij vooruitlopend op de komende Omgevingswet willen evalueren en waar nodig opnieuw vormgeven. De archeologische waarden die de PARk-gebieden herbergen, vinden wij van zodanig grote waarde dat wij als provincie hiervoor onze eigen instrumenten willen inzetten om bescherming en behoud daarvan voor de toekomst te bewerkstelligen.	Nee
Indiener zienswijze: Gemeente Urk			
L1	Het gemeentebestuur van Urk heeft een positieve grondhouding over de in het Erfgoedprogramma beschreven ambities. Vooral de aandacht die geschonken wordt aan de bescherming van fysiek erfgoed in de openbare ruimte en het ondernemen van stappen tegen (verder) verval, de aandacht voor immaterieel erfgoed, het vergroten van de bekendheid van het verhaal van Flevoland en de inzet op kennisvermeerdering en kennisontwikkeling spreken ons aan.	Wij danken u voor deze positieve reactie op het Erfgoedprogramma.	Nee
L2	Als voormalig eiland in de Zuiderzee ervaart de gemeente het als positief dat dit Zuiderzeeverleden als één van de vijf thema's wordt genoemd. De Zuiderzee bepaalde eeuwenlang het leven in de gebieden eromheen. Gaf voorspoed maar	Het Erfgoedthema het Zuiderzeeverleden omvat alle materiële en immateriële herinneringen aan de periode van de Zuiderzee. Wij hebben echter voor deze komende periode gekozen om de prioriteit te	Nee

	Reactie	Reactie provincie	Wijziging van Erfgoedprogramma
	<p>vormde ook een voortdurende bedreiging waardoor dorpen rondom de Zuiderzee een eigen cultuur ontwikkelden. Binnen het thema Zuiderzeeverleden wordt de prioriteit gelegd op scheepswrakken. Om dit belangrijke hoofdstuk uit de Nederlandse geschiedenis te kunnen ontsluiten en over te brengen pleiten wij voor een bredere inzet op het behoud van Zuiderzee-erfgoed. Zodat er ook aandacht geschonken wordt aan ander erfgoed van de Zuiderzee. Zoals in het geval van Urk de vuurtoren, het palenscherm, authentieke botters en de ambachten die hoorden bij het leven aan de Zuiderzee.</p>	<p>leggen bij de scheepswrakken van Flevoland omdat wij zien dat degradatieprocessen en andere ontwikkelingen een grote en acute dreiging vormen voor de scheepswrakken die nog <i>in situ</i> liggen. Bovendien zien wij met betrekking tot scheepswrakken een unieke kans voor Flevoland om naar buiten toe een Nederlands verhaal over handel en visserij én inpoldering te vertellen, zoals dat alleen in Flevoland zou kunnen. Uiteraard willen wij met de gemeente Urk in gesprek hoe wij andere aspecten van het Zuiderzee-erfgoed aandacht kunnen geven.</p>	
L3	<p>Een ander thema dat in het erfgoedprogramma wordt genoemd is de inpolderingsgeschiedenis. Het verheugt ons dat er naast aandacht voor materieel erfgoed ook expliciet aandacht wordt geschonken aan immaterieel erfgoed. Hiermee wordt het vastleggen van de verhalen over het opbouwen van een nieuw bestaan in een nieuw land bedoeld. Onder spoor B wordt beschreven hoe de provincie hierop in wil zetten. Het idee van 'oral history' projecten spreekt ons aan. De nadruk ligt vooral op het ontsluiten van de verhalen van pioniers die een bestaan moesten opbouwen in dit 'nieuwe' land. Wij missen in deze de aandacht voor de verhalen van de voormalige eilandbewoners.</p> <p>In 1939 werd de dijk tussen Urk en Lemmer gesloten. Een gevoelig moment voor de bevolking van Urk; eerst waren ze eilandbewoners en toen opeens niet meer. Het aantal mensen dat de drooglegging heeft meegemaakt wordt kleiner. Daarmee verdwijnen ook de laatste ooggetuigen die dit bijzondere verhaal kunnen vertellen. Graag zouden wij zien dat ook deze belevenissen en indrukken over de inpoldering bewaard en vastgelegd worden voor de toekomst.</p>	<p>Wij waarderen uw enthousiasme over het idee van het 'oral-history' project. Wij denken dat het zeer waardevol is om de verhalen van de eilandbewoners die de drooglegging hebben meegemaakt mee te nemen binnen dit project. Wij zullen dan ook ambtelijk contact opnemen om te kijken hoe we hier verder invulling aan kunnen geven. Wij zien echter geen reden om hiervoor de tekst in het Erfgoedprogramma aan te passen.</p>	Nee

	Reactie	Reactie provincie	Wijziging van Erfgoedprogramma
Indiener zienswijze: Netwerk Steunpunten Cultureel Erfgoed			
M1	Met belangstelling heeft het netwerk van provinciale steunpunten Cultureel Erfgoed kennis genomen van het Ontwerp Erfgoedprogramma Flevoland Erfgoed van de toekomst Het is goed te lezen dat provincie Flevoland haar erfgoed koestert en hier in samenwerking van gemeenten, initiatiefnemers en burgers actief beleid op wil voeren. Wij ondersteunen deze ambitie van harte.	Dank u voor uw steunbetuiging ten aanzien van onze ambitie.	Nee
M2	In het ontwerp wordt voorgesteld om de kerntaken van het Steunpunt Archeologie en (jonge) Monumenten Flevoland onder te brengen bij een expertiseteam. Als dit voornemen daadwerkelijk wordt gerealiseerd, is er geen sprake meer van een steunpunt zoals dit in de bestuurlijke overeenkomst tussen het ministerie van OCW en de in het IPO verenigde provincies van eind 2012 is vastgelegd. In voormelde overeenkomst is namelijk vastgelegd dat iedere provincie zorg draagt voor de bekostiging van een provinciaal steunpunt monumentenzorg en archeologie en dat dit steunpunt een aantal in de overeenkomst vastgelegde basistaken uitvoert. Dit betreft de taken: een aanspreekpunt bieden voor de ondersteuning van gemeenten; een platform bieden voor afstemming van partijen in de regio; deskundigheidsbevordering van gemeenten op het gebied van wet- en regelgeving monumentenzorg en archeologie en uitvoeringspraktijk.	In de Bestuurlijke afspraken over de provinciale steunfunctie monumentenzorg en archeologie is opgenomen dat de provincie een steunfunctie bekostigd en dat deze een instrument is voor het erfgoedbeleid. De provincies zijn vrij om de organisatie van deze steunfunctie te bepalen en de werkwijze vorm te geven. Met het voornemen om deze afspraken op een andere manier vorm te geven, streeft de provincie ernaar om meer maatwerk in de ondersteuning van de gemeenten te bereiken. Wij begrijpen dat op lokaal niveau niet altijd de kennis, kwaliteit en middelen aanwezig zijn om cultuurhistorie volwaardig mee te nemen in ontwikkelingen zoals de Omgevingswet voorschrijft. En dat hierin grote verschillen zijn tussen de gemeenten in Flevoland. Daarom stellen wij in het Erfgoedprogramma voor om een deel van de middelen voor het steunpunt in te zetten om kennis en kunde in de regio te bevorderen. Dit willen wij gezamenlijk met de gemeenten en het waterschap vormgeven. Daarmee willen wij bereiken dat de basistaken van de steunfunctie op een andere wijze worden uitgevoerd.	Ja, zie E3. En toelichtingen traject Kennis en kunde in de regio.

	Reactie	Reactie provincie	Wijziging van Erfgoedprogramma
M3	<p>In de plaats van een steunpunt dat de bovengenoemde met het rijk overeengekomen taken uitvoert, wordt voorgesteld een op casuïstiek gericht expertiseteam in te stellen dat de basistaken van het steunpunt gaat overnemen. Dit lijkt ons geen reële optie.</p> <p>De ondersteuning van gemeenten richt zich op het bieden van kennis en expertise aan gemeenten om de gemeentelijke beleids- en uitvoeringspraktijk ten aanzien van het brede erfgoedveld te versterken. Dit omdat de meeste taken en bevoegdheden voor een goede omgang met het erfgoed zijn belegd bij gemeenten. Gemeenten moeten - ook buiten de casuïstiek om - dagelijks een beroep kunnen doen op een steunpunt dat hen van praktisch advies voorziet, het kennisniveau van de medewerkers van gemeenten op peil brengt en houdt en hen een platform biedt om integraal gemeentelijk en gemeentegrensoverschrijdend erfgoedbeleid te ontwikkelen. Dat een op de casuïstiek gericht expertiseteam dit omvangrijke en op de dagelijkse praktijk gerichte pakket van ondersteuning niet kan bieden, lijkt ons evident.</p>	<p>Wij merken uit de reactie van meerdere zienswijzen dat het Expertteam nog veel vragen oproept. Wij zullen in het Erfgoedprogramma de alinea over deze actie verduidelijken, maar geven daarbij wel mee dat wij zelf ook nog geen duidelijk beeld hebben, juist omdat wij dit Expertiseteam samen met onze partners willen gaan vormgeven en wij dit traject nog moeten in gaan. Met het Expertiseteam wordt gestimuleerd dat archeologie en monumenten integraal worden meegenomen bij ruimtelijke transformatieprocessen en niet langer sectoraal worden benaderd. Hiermee inspelend op de komende Omgevingswet. Het Expertiseteam is er om vooraf in processen onafhankelijk te adviseren op strategisch niveau.</p> <p>De basistaken krijgen een plek in het traject Kennis en kunde in de regio, hier gaan wij samen met gemeenten bouwen aan een platform dat er nu nog niet is.</p>	<p>Ja, zie E3. En toelichtingen traject Kennis en kunde in de regio.</p>
M4	<p>Dit wordt bevestigd door de hoogte van het budget dat voor het functioneren van een dergelijk expertiseteam beschikbaar is. In het document Ambitieniveaus behorende bij het Ontwerp Erfgoedprogramma Flevoland Erfgoed van de toekomst is bij Erfgoedprogramma 1 Erfgoed van de toekomst maximaal een bedrag van € 200.000, mediaal € 100.000 en geen € 0 opgenomen. Binnen dit Erfgoedprogramma worden 15 activiteiten genoemd, waaronder het expertiseteam. Het is onduidelijk voor welk bedrag het expertiseteam op de begroting staat, maar dit kan in geen verhouding staan tot het bedrag dat de provincie tot op heden aan de steunfunctie besteedt.</p> <p>De financiering van het huidige steunpunt is op basis van de overeenkomst met het rijk opgebouwd uit twee componenten:</p>	<p>Het budgetvoorstel wordt voorgelegd met de besluitvorming rondom het definitieve Erfgoedprogramma. Voorgesteld wordt om via het Erfgoedprogramma € 80.000 voor het Expertiseteam te reserveren en € 30.000 voor het Traject kennis en kunde in de regio. De intentie is er om het Expertiseteam in de toekomst nog integraler van aard te maken en vanuit meerdere invalshoeken budget aan toe te voegen.</p>	<p>Ja, het financieel overzicht wordt aangepast.</p>

	Reactie	Reactie provincie	Wijziging van Erfgoedprogramma
	<p>een rijksdeel van € 68.067,- (dat via het Provinciefonds aan de provincie Flevoland jaarlijks wordt uitbetaald) en een provinciaal matchingbedrag. Voor de bekostiging van het steunpunt staat een bedrag van € 121.380,- in de begroting opgenomen. De opgevoerde bedragen in het document Ambitieniveau doen vermoeden dat er danig op de steunfunctie wordt bezuinigd en dat de rijksbijdrage mogelijk niet (geheel) aan het in het convenant overeengekomen doel wordt besteed.</p>		
M5	<p>De opheffing van het huidige Steunpunt Archeologie en (jonge) Monumenten Flevoland betekent daarnaast dat er wordt getornd aan het landelijk dekkende netwerk steunpunten cultureel erfgoed en daarmee aan het zorgvuldig opgebouwde erfgoedbestel. Juist de landelijke dekking van de steunfunctie zorgt er voor dat alle gemeenten in Nederland een beroep kunnen doen op een gelijkwaardige ondersteuning op het gebied van de erfgoedzorg. Het netwerk is juist door de landelijke dekking een serieuze gespreks- en samenwerkingspartner voor het ministerie van OCW, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Het Nationaal Restauratiefonds en tal van andere landelijk werkende erfgoedorganisaties. Het huidige Steunpunt Archeologie en (jonge) Monumenten Flevoland is momenteel een volwaardige partner binnen het netwerk en het bestel.</p>	<p>Zoals hiervoor is aangegeven worden de taken van de steunfunctie niet opgeheven, maar anders vormgegeven. Hoewel wij de meerwaarde onderkennen, is onderdeel uitmaken van een landelijk netwerk voor ons niet het primaire doel, het uitgangspunt is goede en passende ondersteuning bieden aan de gemeenten. Zodra de meer precieze vorm samen met de Flevolandse gemeenten is bepaald, zullen wij onder meer met OCW/RCE in gesprek gaan. Wij gaan ook graag met het Netwerk Steunpunten Cultureel Erfgoed in gesprek om te zien welke mogelijkheden er zijn binnen de in het Erfgoedprogramma voorgestelde werkwijze.</p>	Nee

	Reactie	Reactie provincie	Wijziging van Erfgoedprogramma
M6	<p>Het gesloten convenant tussen rijk en provincies ten aanzien van de steunfunctie voor gemeenten dient een duidelijk doel. Dit werd in het in maart 2019 door de Raad voor Cultuur uitgebrachte Sectoradvies monumenten en archeologie - Met erfgoed meer ruimtelijke kwaliteit - nog als volgt beschreven: "De provincies tonen zich bewust van de beperkte ambtelijke capaciteit en kennis(ontwikkeling) bij kleinere gemeenten. Ze signaleren dit bij gebouwd, archeologisch en landschappelijk erfgoed en voelen zich verantwoordelijk om de ondersteunende rol ten aanzien van kleinere gemeenten op zich te nemen. De raad vindt dit een belangrijke bestuurlijke ambitie en is positief hierover. De provincie is een goed niveau om de kennis samen te brengen en te verspreiden. De raad pleit ervoor dat er meer aandacht komt voor de rol van de provincie in het kader van de Omgevingswet. De provincie kan de kleinere gemeenten helpen met de omgang met erfgoed en de provinciale steunpunten kunnen hierin een rol vervullen. In samenwerking met de RCE kunnen zij ondersteuning bieden en gemeenten in contact brengen met diensten of specialisten uit een naburige gemeente, wanneer het specialistische of zeer regionale kennis betreft. Van belang is dat provincies en de RCE hierin samen optrekken, waarbij de raad de RCE als actieve aanjager van een kennisnetwerk ziet.</p> <p>In 'Erfgoed telt' wordt de intentie uitgesproken dat de RCE samen met andere organisaties, zoals provinciale steunpunten voor monumenten, de Erfgoedacademie en kennisinstellingen, de ondersteuning van gemeenten zal versterken. De raad is hier blij mee, en adviseert op korte termijn deze intentie verder vorm te geven, zodat kleinere gemeenten goed voorbereid de Omgevingswet aankunnen."</p>	<p>Juist het advies van de Raad voor Cultuur pikken we op. We gaan er mee aan de slag en leggen de invulling bij de gemeenten en het waterschap zelf neer. Met het voorstel om met een Expertiseteam te werken hopen wij te bereiken dat de gemeenten meer toegang hebben tot specialistische kennis en meer in de geest van de Omgevingswet hun taken op het gebied van (archeologische) monumentenzorg kunnen uitvoeren. Met het traject Kennis en kunde in de regio willen wij tot echte maatwerkafspraken per gemeente komen. Ook de regionale samenwerking willen wij met het traject bevorderen, naast natuurlijk het continueren van de Erfgoedtafel als platform tussen overheden, erfgoedprofessionals, terreinbeheerders en vrijwilligers. Zodra de meer precieze vorm samen met de Flevolandse gemeenten is bepaald, zullen wij onder meer met OCW/RCE in gesprek over de verdere samenwerking.</p>	<p>Ja, zie E3. En toelichtingen traject Kennis en kunde in de regio.</p>

Moties en toezeggingen

Deze nota bevat ook een aantal wijzigingen van het ontwerp waarmee voldaan wordt aan moties en/of toezeggingen.

B160 9-1-2019

Gedeputeerde zegt toe om de inpolderingsgeschiedenis van de Noordoostpolder expliciet een plek te geven bij de ontwikkeling van het Werelderfgoedcentrum Schokland.

B163 30-1-2019

Gedeputeerde zegt nogmaals toe de geschiedenis van de polderpioniers te betrekken bij de ontwikkeling van het Werelderfgoedcentrum. Over de mogelijkheden of het verhaal van de pioniers los te koppelen is van het Werelderfgoedcentrum / project Nieuwe Natuur gaat de gedeputeerde graag in overleg met de gemeente en het cultuurbedrijf.

Binnen het erfgoedthema Inpolderingsgeschiedenis is deze toezegging verwerkt onder het spoor Publieksbereik en ontsluiting. Bij de verdere ontwikkeling en ontsluiting van het werelderfgoed Schokland betrekken wij de inpolderingsgeschiedenis van de Noordoostpolder.

Ambtshalve aanpassingen

Er zijn ook een aantal ambtshalve voorgestelde wijzigingen van het ontwerp meegenomen, aanvullend op de externe reacties, waarmee geconstateerde onjuistheden en onduidelijkheden worden verholpen. Deze betreffen met name spelfouten en niet-lopende zinstructuren.

Samenvatting van de aanpassingen in het Erfgoedprogramma

De actiepunten *Van Steunpunt naar Expertiseteam* en *Regionale Kennis en kunde* riepen meerdere vragen op, de belangrijkste aanpassingen hangen daarom hiermee samen. De genoemde alinea's zijn aangevuld ter verduidelijking. Daarbij is meer ingegaan op de achtergrond en aanleiding van de oprichting van het Expertiseteam en wij hoe de route daarnaar toe zien: in samenspraak met de medeoverheden. De paragraaf over het traject Kennis en kunde in de regio is uitgebreid zodat duidelijk is wat de basistaken van het Steunpunt Archeologie en Monumenten zijn en hoe deze binnen het traject een plek krijgen, waarbij we streven naar een aanpak die past bij de huidige behoeften. Tot slot wordt de provinciale inzet ten aanzien van het werelderfgoed Schokland benoemd en het voornemen om de inpolderingsgeschiedenis expliciet een plek te geven bij de ontwikkeling van het Werelderfgoedcentrum.

Een overzicht van alle wijzigingen is te vinden in het wijzigingsdocument van het Erfgoedprogramma (#2457074).